

KETTU

Käyttätymistieteellinen ennakointi ja tieto tulevaisuuden hallinnossa

policy brief 1/2024

Eduskuntavaalien 2023 tekstiviestikokeilu

Eduskuntavaaleissa 2023 toistettiin äänestämiseen kannustava kokeilu, joka tehtiin ensimmäistä kertaa aluevaalien 2022 yhteydessä. Aluevaaleissa kokeilu lisäsi noin 1 prosenttiyksikön verran äänestysaktiivisuutta 18-29 vuotiaiden äänestäjien joukossa. Lisäksi se lisäsi myös viestin saaneiden kanssa samassa kotitaloudessa asuvien äänestysaktiivisuutta noin 1 prosenttiyksikköä (Hirvonen ym. 2024).

Eduskuntavaalien tekstiviestikokeilun tavoitteena oli selvittää, onko tekstiviestikampanja kustannustehokas tapa lisätä nuorten äänestysaktiivisuutta myös kansallisten vaalien yhteydessä, joissa äänestysaktiivisuus on korkeampi. Lisäksi kokeilussa oli mahdollista selvittää, millainen vaikutus on toista kertaa vastaanotetulla tekstiviestillä nuoren äänestyskäyttämiseen.

Eduskuntavaalikokeilun tulokset vahvistavat jo aluevaalikokeilun yhteydessä tehtyä havaintoa, että tekstiviestimuistutuksilla on mahdollista kasvattaa äänestysaktiivisuutta, ja samalla vähentää äänestyskäyttämisen eriarvoisuutta, eli lisätä erityisesti harvoin äänestäviin väestöryhmiin kuuluvien nuorten äänestysaktiivisuutta. Lisäksi edelleen havaittiin, että viestillä on vaikutusta myös samassa kotitaloudessa asuvien äänestämiseen. Toistuvalla tekstiviestillä ei ollut vaikutusta äänestyskäyttämiseen sen enempää heikentävästi kuin vahvistavasti.

Eduskuntavaaleihin liittyvä kokeilukokeilu toteutettiin yhteistyössä oikeusministeriön, Sitran, valtioneuvoston kanslian Käyttätymistieteellisen työryhmän (Kettu) ja Turun yliopiston kanssa. Käsillä oleva policy brief tiivistää tutkimustulokset, niiden suhteutumisen aikaisempiin vastaaviin kokeiluihin ja suositukset kokeilun tulosten hyödyntämisestä osana suomalaisen demokration vahvistamista.

Laajempi tutkimusraportti löytyy osoitteesta: <https://ace-economics.fi/kuvat/dp166.pdf>

Äänestysaktiivisuuden kehitys Suomessa

Äänestysaktiivisuus on suomalaisissa eduskuntavaaleissa ollut kansainvälisesti tarkasteltuna kohtuullisen korkeaa, vaikkakin matalammalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa¹. Ensimmäistä kertaa järjestetyissä aluevaaleissa 2022 äänestysprosentti oli 47.2% ja eduskuntavaaleissa 71,9% (edellisissä eduskuntavaaleissa 72.1%). Vuoden 2024 presidentinvaalit äänestysprosentti 74,9 ylitti vuoden 2018 äänestysprosentin (69,9%). Kansainvälisesti katsottuna Suomi sijoittuu kuitenkin tilastoissa niiden maiden joukkoon, joissa äänestysaktiivisuus on huomattavasti alhaisempi nuorten joukossa verrattuna vanhempiin äänestäjiin. Eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuus oli suurinta ikäryhmässä 66-71 vuotiaat (80%) ja pienintä nuorten, erityisesti nuorten miesten, keskuudessa (20-24 vuotiaiden ikäryhmässä 52,9%).²

Äänestäminen on yksi tärkeimpiä tapoja vaikuttaa demokraattiseen päätöksentekoon ja äänestysaktiivisuuden lasku voi rapauttaa demokraattisia prosesseja. Äänestämättä jättäminen saattaa kertoa myös muusta yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä. Toisaalta matalampikin äänestysaktiivisuus voi olla demokratian toiminnan kannalta riittävää, mikäli eri väestöryhmät ovat yhtä aktiivisesti edustettuina, ja äänestämään valikoituu erityisesti kansalaisia, jotka ovat hyvin selvillä ehdokkaiden tavoitteista ja heidän kyvyistään viedä näitä asioita eteenpäin (Lo Prete & Revelli, 2021).³

Suomessa väestön äänestysaktiivisuus on epätasaisesti jakautunut eri sosieconomisissa ryhmissä⁴. Harvemmin äänestävät nuorten lisäksi maahanmuuttajat ja sosiaalisesti ja taloudellisesti heikommassa asemassa olevat. Eduskuntavaaleissa maahanmuuttajataustaisten äänioikeutettujen äänestysaktiivisuus oli 32% matalampi kuin Suomessa syntyneillä. Ero äänestysaktiivisuudessa pieni- ja suurituloisimpien välillä oli 27%, suurituloisten äänestäessä huomattavasti aktiivisemmin. Eri väestöryhmät saavat heikommin äänensäkuuluville ja turhautuminen poliittiseen päätöksentekoon on todennäköisempää. He ovat myös usein aliedustettuina demokratian prosesseissa (mm. julkisissa luottamustehtävissä), niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Tällä

¹ <https://www.vaalitutkimus.fi/aanta-aanemistesta/>

² Tilastokeskus: Eduskuntavaalit 2023, äänestäneiden tausta-analyysi <https://stat.fi/julkaisu/cl8mvt1xt143o0cvzel1m7esx>

³ <https://vatt.fi/-/onko-aanestysaktiivisuus-suomessa-huolestuttavan-alhainen->

⁴ Eduskuntavaalitutkimuksen 2015 ja 2019, <https://www.vaalitutkimus.fi/report/raportti/>

on käytännön vaikutuksia mm. toteutettavan talouspolitiikan luonteeseen sekä kansalaisille tarjottaviin julkisiin palveluihin (Hyytinen ym. 2018, Harjunen ym. 2023).

Viestinnän merkitys äänestämiseen kannustamisessa

Kuten yllä on todettu, 18–29-vuotiaiden äänestysprosentti jää merkittävästi matalammaksi verrattuna vanhempiin ikäluokkiin Suomessa. Erilaisia viestintätoimia, kuten ensikertaa äänestäville suunnattuja kirjeitä, on käytetty nuorten äänestysinnon lisäämiseksi, mutta niiden tehoa on ollut vaikea mitata. Viimeaikaiset pääosin Pohjoismaita käsittelevät kansainväliset tutkimukset viittaavat siihen, että:

- äänestämisasiivisuuteen voidaan vaikuttaa tekstiviesteillä (mm. Naess, 2022, Hirvonen ym. 2024).
- viestin lähettäjällä on merkitystä, julkisen hallinnon lähettämät viestit on todettu tehokkaammiksi (Cheng-Matsuno ym., 2023). Viestin sisällöllä on todettu olevan joko ei vaikutusta (Bhatti ym., 2017) tai kuten Hirvonen ym. (2024) havaitsivat, että neutraalilla viestillä on suurin vaikutus.
- vaaleissa, joissa äänestysaktiivisuus on todennäköisesti matalampi (esim. aluevaalit), tekstiviestimuistutuksella on suurempi merkitys yleisen äänestysprosentin kannalta (Bergh & Christensen, 2024).
- tekstiviestimuistutuksilla saattaa olla erityisen kannustava vaikutus harvemmin äänestäviin henkilöihin (Bergh & Christensen, 2021, Hirvonen ym., 2024).
- tekstiviestillä on vaikutusta myös vastaanottajan kotitalouden äänestämisasiivisuuteen (Bhatti ym., 2017, Hirvonen ym. 2024).

Kokeilun toteuttaminen

Digi- ja Väestöviraston rekisterin pohjalta laadittiin lista 18-30 vuotiaista nuorista jotka kuuluivat tutkimuksen kohdejoukkoon ja asuivat yhdessä niistä kunnista, joissa sähköinen äänioikeusrekisteri on käytössä (128 kuntaa). Tähän listaan liitettiin henkilöiden puhelinnumero yksityisen hakupalvelun avulla. Puhelinnumero löytyi 16,5%:lle

kohejoukosta (49 866 puhelinnumeroa). Nämä henkilöt jaettiin koe- ja kontrolliryhmiin kuntakohtaisella satunnaisotannalla. Valtioneuvoston kanslia yhteistyössä oikeusministeriön kanssa lähetti koeryhmään kuuluville henkilöille viestin päivää ennen ennakoäänestyksen alkamista sekä toisen viestin päivää ennen varsinaista vaalipäivää. Viestit lähetettiin suomeksi ja ruotsiksi. Aineisto liitettiin Tilastokeskuksen ylläpitämään äänioikeusrekisteriin sekä FOLK-moduuliin (henkilötietojen pitkittäisaineisto) ja saatiin näin mahdollisuus seurata äänestyskäyttämistä ja siihen liittyviä taustatekijöitä. Kokeilulla on Turun yliopiston eettisen lautakunnan hyväksyntä ja siinä noudatettiin tietosuojalain mukaisia menettelyjä, jotta henkilötietojen asianmukainen suojaus voitiin varmistaa.

Aluevaalien tekstiviestikokeilussa selvitettiin myös erilaisten tekstiviestien vaikutusta äänestämiseen ja havaittiin, että neutraali viestimuo on toimivin. Näin ollen päädyttiin eduskuntavaalien yhteydessä lähettämään ainoastaan neutraalisti muotoiltu muistutusviesti. Kokeilussa lähetettiin viesti päivää ennen ennakoäänestyksen alkua ja varsinaista vaalipäivää edeltävänä päivänä. Viestin sisältö oli seuraava:

"Hei, muistathan, että eduskuntavaalit pidetään 2.4. Lue lisää vaalit.fi. Terveisin, oikeusministeriö."

Kokeilun tulokset

Aluevaalikokeilussa havaittiin, että äänestysaktiivisuus oli suurempi koe- kuin kontrolliryhmän nuorilla, heidän kanssaan samassa kotitaloudessa asuvilla, sekä erityisesti niillä nuorilla, joiden voi ominaisuuksien perusteella olettaa äänestävän harvemmin. Toisaalta havaittiin, että tekstiviesteillä on erityisesti vaikutusta äänestäjiin, jotka olivat äänestäneet edellisissä vaaleissa. Tulosta voi tulkinta niin, että vaikutukset syntyivät pääosin nuorilla, joita itseään äänestäminen kiinnostaa, mutta joiden ympäristössä äänestysaktiivisuus on matalaa.

Samankaltaisia vaikutuksia voitiin odottaa myös eduskuntavaaleissa. Samalla osa nuorista sai toistuvan muistutuksen äänestämisestä, minkä saattoi olettaa joko vahvistavan äänestyskäyttämistä tai vaihtoehtoisesti vähentävän viestin vaikutusta.

Eduskuntavaaleissa ei todettu tilastollisesti merkitseviä eroja äänestysaktiivisuudessa koe- ja kontrolliryhmän nuorilla ryhmiä kokonaisuudessaan vertailtaessa. Eduskuntavaaleissa 18-24 vuotiaiden äänestäminen oli hieman vilkkaampaa (58%) kuin edellisissä vaaleissa (55%). Viitaten aikaisempiin tutkimustuloksiin, voi olla että korkeamman äänestysaktiivisuuden vaaleissa tekstiviestien merkitys on pienempi koko ikäryhmässä.

Sen sijaan nuorten ominaisuuksiin perustuvan ennustemallin perusteella vähemmän todennäköisemmin äänestävien äänestysaktiivisuus nousi 2,1%, todennäköisemmin äänestävillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Tekstiviestikokeilulla pysyttiin siis kaventamaan eroja ikäluokan sisäisessä äänestysaktiivisuudessa. Lisäksi todettiin edelleen, että viestillä on suhteellisesti suuri vaikutus (3,5%) samassa kotitaloudessa asuvien vähemmän todennäköisemmin äänestävien äänestysaktiivisuuteen. Vaikutukset olivat jälleen suurimmat ryhmässä, missä henkilö oli itse äänestänyt aiemmissa vaaleissa, mutta ominaisuuksiensa perusteella henkilön tilastollinen todennäköisyys äänestää on pieni.

Tekstiviestimuistutuksella aluevaaleissa ei havaittu olevan enää vaikutusta nuorten äänestyskäyttäytymiseen eduskuntavaaleissa, se ei myöskään vahvistanut tai vähentänyt uuden viestin vaikutusta, eikä myöskään vähentänyt sitä. Tämä viittaa siihen, että muistutus on vaalikohtaista, sillä ei ole välitöntä vaikutusta seuraaviin vaaleihin. Vaikuttava politiikkatoimenpide siis vaatisi muistutusviestien lähettämistä jokaisissa vaaleissa. On mahdollista, että pitemmän ajan kuluessa toistuvat muistutukset muokkaavat äänestyskäyttäytymistä, mutta tämä vaatisi pitempää seurantatutkimusta.

Kokeilujen tulokset eri ikäryhmien ja eri tavoin äänestävien ryhmien äänestysaktiivisuuden erojen tasoittamisessa ovat demokratian kannalta olennaisia. Jos muistutusviestien avulla onnistutaan pienentämään näitä eroja, se voi vaikuttaa merkittävästi yhteiskunnan laajoihin ja monimutkaisiin haasteisiin, kuten syrjäytymiseen ja yhteiskunnalliseen eriarvoistumiseen. Suomessa hallintoa kohtaan tunnettu luottamus on yleisesti ottaen ollut vahvaa. Äänestäminen kaikissa ikäryhmissä ja yhteiskuntaluokissa – edustuksellisen demokratian keskeinen perusta – on luottamuksen säilymisen kannalta välttämätöntä.

Tulevaisuuden tutkimuskysymyksiä

Aluevaalien ja eduskuntavaalien tekstiviestikokeilut ovat olleet merkittäviä ja tutkimuspohjaa vahvistavia kokeiluja suomalaisessa demokratiassa. Kansainvälisissä tutkimuksissa ei myöskään ole tutkittu yhtä laajasti äänestämisen leviämistä kohdejoukosta samassa kotitaloudessa asuviin läheisiin. Samalla on saatu ensiarvoisen tärkeää tietoa siitä, miten muistutusviesti vaikuttaa eri lähtökohdista tuleviin äänestäjiin, ja miten sen kautta voitaisiin vaikuttaa eriarvoisuuteen äänestäjäkunnassa.

Eduskuntavaaleissa toteutettu tekstiviestikokeilu viittaa siihen, että muistutusviesteillä voidaan lisätä harvoin äänestävien nuorten aktiivisuutta. Seuraava askel olisi ulottaa kokeilu kuntavaaleihin, joissa kaikilla Suomessa asuvilla ihmisillä on oikeus äänestää.

Jatkossa on myös tärkeää pyrkiä tavoittamaan suurempi osuus ikäluokasta, hyödyntäen olemassaolevien rekisterien mahdollisuuksia. Tämän lisäksi olisi hyvä ulottaa ko-keilu myös eri ikäluokkiin, jotta voitaisiin selvittää tekstiviestin vaikutusta myös laajemmin.

Viitteet

Bergh, J. & Christensen, D.A. (2024) Getting out the vote in different electoral contexts: the effect of impersonal voter mobilization techniques in middle and high salience Norwegian elections, *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 34:1, 79-95

Bergh, J., Christensen, D.A. & Matland, R.E. (2021). When is a Reminder Enough? Text Message Voter Mobilization in a European Context. *Political Behavior* 43, 1091–1111.

Bhatti, J., Dahlgaard, J.E., Hansen, J.H. & Hansen, K. (2017). Moving the campaign from the front door to the front pocket: field experimental evidence on the effect of phrasing and timing of text messages on voter turnout. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 27, 291-310.

Bhatti, J., Dahlgaard, J.E., Hansen, J.H. & Hansen, K. (2017). How voter mobilization from short text messages travels within households and families: Evidence from two nationwide field experiments. *Electoral Studies*, 2017, 50, 39-49.

Cheng-Matsuno, V., Foos, F., John, P. & Unan, A. (2023). Do text messages increase voter registration? Evidence from RCTs with a local authority and an advocacy organisation in the UK. *Electoral Studies*, 81.

Harjunen, O., Saarimaa, T. & Tukiainen, J. (2023). Love Thy (Elected) Neighbor? Residential Segregation, Political Representation and Local Public Goods. *Journal of Politics* 85:3, 860-875.

Hirvonen, S, Lassander, M., Sääksvuori, L. & Tukiainen, J. (2024). Who is mobilized to vote by short text messages? Evidence from a nationwide field experiment with young voters. Discussion Papers 157, Aboa Centre for Economics.

Hyytinen, A., Meriläinen, J., Saarimaa, T., Toivanen, O. & Tukiainen, J. (2018). Public Employees as Politicians: Evidence from Close Elections. *American Political Science Review* 112, 1, 68–81.

Lo Prete, A. & Revelli, F. (2021). Voter Turnout and City Performance: Evidence from Italian Municipalities, *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 37, 1, pp. 168–197,

Naess, O. (2022). Increasing turnout with a text message: Evidence from a large campaign from the government. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, pp. 1-19.